

ВИСНОВОК
ПРО НАУКОВУ НОВИЗНУ, ТЕОРЕТИЧНЕ ТА ПРАКТИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ
РЕЗУЛЬТАТІВ ДИСЕРТАЦІЇ

Бондаренка Костянтина Сергійовича

на тему «Аналіз big data в системі digital-аудиту компанії»

на здобуття ступеня доктор філософії за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування»

Науковий керівник: д.е.н., проф. Каріна НАЗАРОВА

Актуальність теми дисертації.

Розвиток відкритого суспільства призводить до структурних трансформацій у глобальному бізнес-середовищі, генерації big data, поширення технологій штучного інтелекту, що впливає на процес змін в царині аудиту. Аудиторські фірми вимушені шукати альтернативні шляхи та підходи до аналізу клієнтської інформації, щоб задовольнити потреби в наданні послуг із впевненості на запит суспільства. Існуючі класичні підходи до проведення аудиту фінансової звітності не передбачають наявності в клієнта такого масиву облікових даних, який буде важко обробити широковживаним програмним забезпеченням MS Excel чи його аналогами, а також раціонально здійснити аудиторську вибірку на первинні документи чи інші підтвердження.

Нагальна потреба в зміні аудиторських підходів підтверджена щорічним середнім приростом об'ємів інформації, зокрема, обліково-фінансової, виробленої суспільством (на 27%, починаючи з 2018 року). Додатковим фактором впливу на початок трансформаційних процесів в аудиторській сфері є ускладнення процесу звітування, внаслідок змін в Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку, Міжнародні стандарти фінансового звітності, змін до відповідних законів України тощо. Продовження роботи аудиторських компанії за ранішевиробленими методологіями та підходами до аудиту фінансової звітності загрожує зниженням якості проведеної роботи, суттєвому зростанню використаних ресурсів для проведення аудиторської перевірки, через можливий екстенсивний шлях подолання зазначених проблем.

Розвиток рітейл мереж, інтернет-платформ, соціальних мереж (як групи юридичних осіб), онлайн-банкінгу, операторів мобільного зв'язку та інтернету, логістичних та поштових компаній спричиняє формуванню big data не тільки у вигляді бухгалтерських проведення фінансового обліку, що підлягають аудиту, а й використанні додаткового програмного забезпечення для ведення білінгових баз управлінського обліку, на основі чого формуються бухгалтерські проведення. Ускладнення ІТ-систем клієнтів та необхідність додаткового аналізу даних управлінського обліку, що також може утворювати big data як окремо, так і в

сукупності з даними фінансового обліку, спричиняє додаткових тиск на аудиторські компанії та можливості проведення аудиторської перевірки ефективним шляхом.

Саме тому, аудиторські компанії обирають інтенсивний шлях еволюційного розвитку, запроваджуючи принципово відмінну систему digital-аудиту компанії- для того, щоб проаналізувати big data клієнта. Оскільки процес трансформації та інтенсивних змін в провідних аудиторських компаніях є довготривалим процесом, то актуальними питаннями є дослідження самого процесу трансформації (діджиталізації) аудиту, комплексний системний погляд на поточні результати впровадження системи digital-аудиту компаній, а також результати даного впровадження.

Новизна дослідження та отриманих результатів. Серед найбільш важливих наукових результатів дисертаційної роботи Бондаренка К.С. можна відзначити такі:

1. Розроблену інноваційну концепцію аналізу big data в системі digital-аудиту компанії, сутність якої полягає в отриманні універсального, забезпеченого окремою digital-методологією, систематизованого інструментарію обробки великого масиву даних для потреб суб'єкта аудиторської діяльності, що, зрештою, збільшує кількість, якість та обґрунтованість аналітичних процедур, внаслідок чого підвищується якість та ефективність самого аудиту.

2. Удосконалення категоріально-понятійного апарату digital-аудиту шляхом введення до наукового обігу понять: «digital-аудит компанії», «система digital-аудиту компанії», «компанія-продуцент big data»), більш якісного, чітко визначеного обґрунтування поняття «big data». На відміну від загальноновизнаних підходів, удосконалений категоріально-понятійний апарат включає: специфічну для digital-методології конфігурацію програмного забезпечення, використання нової digital-інфраструктури, що, зрештою, сприяє ефективному проведенню аудиторських процедур та спрямовано на впорядкування процедурно-документального забезпечення digital-аудиту компанії.

3. Удосконалення підходу до класифікації визначальних детермінант (складність IT-середовища, порядок аудиту звітностей, наявність консолідації фінансової звітності та генерація big data) у зворотно-пірамідальному форматі за ознаками значимості впливу на процес визначення доцільності проведення digital-аудиту компанії, що, на відміну від загальноприйнятих підходів, пріоритезує складність IT-середовища компанії та порядок аудиту звітностей, а не генерацію big data, що, зрештою, дає більш коректне відображення пріоритетності визначення складових алгоритму та критеріїв визначення доцільності проведення digital-аудиту.

4. Удосконалення періодизації еволюційних змін та візії аудиту у вигляді чотирьох етапів: комп'ютеризація, інтернетизація, діджиталізація, інтелектуалізація, сукупність яких, на відміну від загальноновизнаних підходів, включає дві останні компоненти, що актуалізує

етапи трансформації у відповідності до сучасних змін та коректніше відображає хронологічну презентацію розвитку аудиторської діяльності.

5. Удосконалено організаційний підхід до проведення кількісно-якісної аудиторської оцінки big data, який включає виокремлення додаткової категорії digital-спеціаліст, який аналізує big data зі сторони її сумісності із digital-інструментами аналізу big data, що, зрештою, сприяє оптимізації аналізу big data різними спеціалістами (ІТ-аудитор – якість, digital-спеціаліст – однорідність та кількість, фінансовий аудитор – монетарна складова).

6. Набули подальшого розвитку:

6.1. адаптація понять «аналізатор» та «візуалізатор» щодо digital-інструментів аналізу облікової інформації клієнта в аудиторській діяльності, які, на відміну від загальноприйнятих в багатьох інших сферах понять, в аудиторській сфері виконують функції внутрішньорозроблених digital-інструментів, які є невід’ємною складовою ІТ-інфраструктури системи digital-аудиту компанії, що, зрештою, сприяє категоризації digital-інструментів аналізу big data в системі digital-аудиту компанії;

6.2. система взаємодії digital-інструментів як складових системи digital-аудиту компанії, що, на відміну від існуючої взаємодії програмного забезпечення в аудиті фінансової звітності, передбачає використання набору digital-інструментів, а не одного домінуючого програмного забезпечення, що, зрештою, поліпшує функціонування основних складових ІТ-інфраструктури в системі digital-аудиту компанії;

6.3. теоретико-підходи до визначення та розмежування інформаційно-підготовчих та аналітичних етапів аудиту фінансової звітності та digital-аудиту компанії, що, на відміну від загальноприйнятих підходів планування зазначених етапів проведення аудиторських процедур, охоплює суттєве скорочення повторюваного етапу звірки інформації та розширення аналітичного етапу, що, зрештою, зменшує обсяги рутинної технічної роботи із масивом клієнтської інформації.

Теоретичне значення отриманих результатів полягає в розширенні парадигми digital-аудиту, щодо аналізу big data в системі digital-аудиту компанії, в частині актуалізації та доповненні категоріального-понятійного апарату digital-аудиту, зокрема, визначенням «компанія-продуцент big data», під яким необхідно розуміти суб’єкт господарювання, який, внаслідок специфіки своєї господарської діяльності, за визначений проміжок часу формує значний масив інформації, який можна обробити лише спеціалізованим програмним аудиторським забезпеченням. Конкретизовані ключові детермінанти визначення доцільності проведення digital-аудиту, зокрема, складність ІТ-середовища, порядок аудиту звітностей,

наявність консолідації фінансової звітності та генерація big data. Імперативами системи digital-аудиту визначено цілісну функціональну сукупність логічно пов'язаних окремої, специфічної методології digital-аудиту; інформаційних технологій; програмного забезпечення та організаційних заходів проведення аудиторських процедур.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що теоретичні та методологічні положення дисертаційної роботи Бондаренка К.С., доведені до рівня конкретного алгоритму розрахунку амортизації права користування та дисконтування вартості зобов'язань в спеціалізованому програмному забезпеченні та оновленого процесу комунікації між компанією та аудиторами. Наступні юридичні особи впровадили в свою діяльність результати наукового дослідження: ТОВ «ТРЕЙД-ІН МОТОРС» (довідка № 2023/1 від 27 грудня 2023 р.); ТОВ «ВсДизель» (довідка № 2246 від 25 січня 2024 р.); ТОВ «Пульсар Експо Україна» (довідка № 15 від 26 лютого 2024 р.); ФГ «СФГ «Ельдорадо» (довідка № 10 від 20 січня 2024 р.); ТОВ «АПК-Сервіс» (довідка № 12 від 23 січня 2024 р.); ТОВ «УДЕН-УКРАЇНА» (довідка № 23/36 від 26 січня 2024 р.); ТОВ «ТРЕЙД-ІН МОТОРС» (довідка № 2024/2 від 6 лютого 2024 р.); ТОВ «Система ЛТД» (довідка № 1 від 26 лютого 2024 р.); ПрАТ «КАТП «АГРОБУДАВТОСЕРВІС» (довідка № 53785 від 7 лютого 2024 р.).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій дослідження

Наукові положення, висновки та пропозиції, сформульовані в дисертації, повною мірою є обґрунтованими, достовірними й логічними. Обґрунтованість отриманих наукових результатів підтверджується значним обсягом опрацьованих літературних джерел та фактографічної інформації, їх критичним аналізом з наведеними конкретними узагальненнями, висновками і рекомендаціями; застосуванням низки наукових методів пізнання, а також обговоренням пропозицій у формі диспуту на науково-практичних конференціях різного рівня.

Завдання, окреслені відповідно до мети дослідження, у сукупності формують важливу наукову та науково-прикладну проблематику, орієнтовану на оптимізацію теоретичної та методичної бази проведення digital-аудиту компаній. Вивчення змісту дисертаційної роботи дозволило зробити висновок про досягнення мети дослідження та виконання поставлених завдань.

Результати дисертаційної роботи достатньою мірою аргументовані, що підтверджується всебічним оглядом фахових наукових робіт вітчизняних і зарубіжних вчених з питань діджиталізації аудиту, digital-аудиту (в різних варіантах написання), аудиту big data використанням нормативно-правових актів України, міжнародних стандартів аудиту,

міжнародних стандартів бухгалтерського обліку та фінансового звітування, матеріалів науково-практичних конференцій і публікацій в наукових і періодичних виданнях. Достовірність результатів дослідження підтверджується методами наукового пізнання, що застосовувались здобувачем.

Дисертаційна робота написана у логічному взаємозв'язку розділів та підрозділів, містить послідовно досліджені питання, які відповідають визначеним завданням дослідження. Структура та зміст дисертації дозволяє зробити висновок про системний та науковий характер дослідження. Для вирішення завдань, окреслених у дисертаційній роботі, використано сучасні методи наукових досліджень, серед яких: аналізу та синтезу; індукції та дедукції; абстрагування; узагальнення; порівняльного аналізу; історичний тощо. У дисертаційній роботі розділи та підрозділи взаємоузгоджені, логічно пов'язані.

Апробація результатів дисертації. Результати дисертаційного дослідження та його основні положення в аспекті наукової новизни оприлюднено на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях та круглих столах: XV Міжнародна науково-практична конференція (Луцьк, 4 листопада 2023 р.), VII Міжнародна науково-практична конференція, присвячена 115-річчю «Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана» (Київ, 09-10 грудня 2021 р.), VI Міжнародна науково-практична конференція присвячена 20-й річниці створення кафедри аудиту КНЕУ (Київ, 10 грудня 2020 р.), Всеукраїнський круглий стіл «Незалежний аудит в антикорупційній системі відкритого суспільства» (Київ, 9 листопада 2023 р.)

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано відповідно до плану науково-дослідних робіт Державного торговельно-економічного університету:

- «Антикорупційний аудит підприємств критичної інфраструктури та суспільного значення» (номер державної реєстрації 0123U101987), в межах якої здійснено критичну оцінку існуючих проблем в царині світового та національного антикорупційного аудиту.

- «Digital-аудит фінансової звітності компаній-продуцентів bigdata» (номер державної реєстрації 0221U105584). В межах даної роботи визначено підходи формування критеріїв компаній-продуцентів big data; сформовано перелік критеріїв компаній-продуцентів big data; обґрунтовано достатність визначених критеріїв; застосовано методологічну розробку для визначення типової компанії-продуцента big data в Україні.

Особистий внесок здобувача полягає у виборі теми дисертації, обґрунтуванні та формулюванні мети, об'єкту, методів досліджень, визначенні завдань наукового дослідження, формулюванні місії, визначенні закономірностей та візії аналізу big data в системі digital-

аудиту компанії, проведенні теоретичного обґрунтування та апробації отриманих наукових результатів, обробці одержаних даних, узагальненні та формулюванні висновків.

Комплексне, поетапне, системне наукове дослідження проводились на кафедрі фінансового аналізу та аудиту Державного торговельно-економічного університету.

У наукових роботах, опублікованих у співавторстві здобувачу належать формулювання основних ідей, організація та проведення досліджень, аналіз отриманих даних, формулювання висновків.

Порівняльна характеристика предмета дисертаційної роботи з аналогічними роботами.

Попередньо захищені дисертації за спорідненою тематикою:

1. Ріпа Т.В. Аналіз і аудит конкурентоспроможності підприємств торгівлі.- Автореферат дис. к.е.н.- спец. 08.00.09- «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит» /Т. В. Ріпа//.- – КНТЕУ, 2018.
2. Назарова К.О. Синергія внутрішнього та зовнішнього аудиту. Автореферат дис. д.е.н.- спец. 08.00.09- «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит».- / К.О. Назарова//.- КНТЕУ, 2016.
3. Шавлюк А.О.. Аудит ефективності ділового партнерства. Автореферат дис. к.е.н.- спец. 08.00.09- «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит».-./ О.А. Шавлюк// - КНТЕУ, 2014.
4. Кійко Ю.Т. Внутрішній аудит діяльності банків: організаційно-методичне забезпечення.- Автореферат дис. к.е.н.- спец. 08.00.09- «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит» / Ю. Т. Кійко// - ЛТЕУ, 2019.
5. Опанасюк А.А. Аудит в системі запобігання та протидії економічній злочинності.- Автореферат дис. к.е.н.- спец. 08.00.09- «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит» /А. А. Опанасюк// - ДУ «Житомирська політехніка», 2021.
6. Мельник К.П. Аудиторське забезпечення сталого розвитку сільських територій: теорія, методологія, практика.- Автореферат дис. к.е.н.- спец. 08.00.09- «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит» / К. П. Мельник// - ННЦ «Інститут аграрної економіки» НААН, 2021.
7. Савіцький В.В. Економічний аналіз діяльності аудиторських фірм.- Автореферат дис. к.е.н.- спец. 08.00.09- «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит» / В. В. Савіцький// - ДУ «Житомирська політехніка», 2020.
8. Шульга С.В. Аудиторська діяльність в Україні в умовах євроінтеграції: теорія, методологія, організація.- Автореферат дис. к.е.н.- спец. 08.00.09- «Бухгалтерський

облік, аналіз та аудит» / С. В. Шульга // - Національна академія статистики, обліку та аудиту, 2020.

9. Фесенко В.В. Методологія аудиту та аналізу зовнішньоекономічної діяльності пов'язаних підприємств.- Автореферат дис. к.е.н.- спец. 08.00.09- «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит» / В. В. Фесенко // - Університет митної справи та фінансів, 2020.
10. Шерстюк О.Л. Теорія та методологія аудиту фінансової інформації.- Автореферат дис. к.е.н.- спец. 08.00.09- «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит» / О. Л. Шерстюк// - ННЦ «Інститут аграрної економіки» НААН, 2018.

Відмінність наукових положень дисертаційної роботи від попередньо захищених дисертацій полягає в тому, що генеральна гіпотеза, мета, завдання, напрями дисертаційного дослідження Бондаренка К.С. не співпадають із вищезазначеними дисертаційними роботами. Вказані дослідження є дотичними до дослідження Бондаренка К.С., але вони не акцентують увагу саме на аналізі big data в системі digital-аудиту компанії та не враховують складові процесу впровадження системи digital-аудиту компанії; а особистий внесок визначено у науковій новизні одержаних результатів.

Зауваження та дискусійні положення дисертації. Відзначаючи позитивні сторони роботи, варто звернути увагу на певні рекомендації, а саме:

1. В дисертаційному дослідженні визначено використано декілька ліній фінансової звітності для дослідження та частково проаналізовано окремі фінансові показники компаній, проте проведений аналіз є фрагментарним і доречніше виконати повний аналіз фінансової звітності обраних компаній за 5 років для більш якісного аналізу їх господарської діяльності

2. В роботі Бондаренко К.С. опирається на результати діяльності компаній із різних галузей: інтернет-торгівля, сільськогосподарські підприємства, ІТ-компанії, проте бажано використовувати дані для аналізу подібних компаній із однієї галузі для співставності результатів дослідження

3. В роботі аналізуються результати впровадження системи digital-аудиту аудиторськими компаніями із групи «Велика Четвірка», але доречніше було б проаналізувати й інші аудиторські компанії, представлені на ринку України.

Проте висловлені зауваження та побажання, загалом, не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження.

Відповідність дисертації вимогам, що представляються до дисертацій на здобуття ступеня доктор філософії. Дисертаційна робота Бондаренка К.С. на тему «Аналіз big data в системі digital-аудиту компанії» (науковий керівник: доктор економічних наук, професор Назарова К.О.) є завершеною науковою працею, в якій отримано нові обґрунтовані результати.

Дисертаційну роботу виконано на достатньо високому рівні, її результати мають наукову новизну і практичну значимість. Основні положення дисертаційної роботи опубліковані в наукових фахових виданнях, оприлюднювались на науково-практичних конференціях. Дисертаційне дослідження відповідає обраній темі, розкриває її суть та підтверджує, що автором повністю вирішено поставлені у роботі завдання.

ВИСНОВОК:

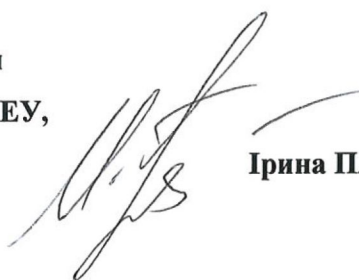
Розглянувши дисертацію Бондаренка Костянтина Сергійовича на тему «Аналіз big data в системі digital-аудиту компанії» та наукові публікації, в яких висвітлені основні наукові результати дисертації, визначивши особистий внесок у всіх зарахованих за темою дисертації наукових публікаціях із співавторами, а також за результатами публічної презентації результатів наукових досліджень на кафедрі фінансового аналізу та аудиту, вважаємо, що робота актуальна, являє собою самостійно виконану наукову працю, має наукову новизну та практичну цінність.

Всі ідеї, наукові концепції та матеріали наукових досліджень розроблені та виконані здобувачем особисто, не містять текстових запозичень інших авторів без посилання на джерело. Всі публікації та дисертаційна робота виконані Бондаренко К.С. із дотриманням принципів академічної доброчесності.

Дисертаційна робота на здобуття ступеня доктора філософії відповідає наказу МОН України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» № 40 від 12 січня 2017 року та вимогам, передбаченим «Порядком присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року.

**Головуючий на засіданні кафедри
фінансового аналізу та аудиту ДТЕУ,
д.е.н., проф.**

18 березня 2024 р.

Ірина ПАРАСІЙ-ВЕРГУНЕНКО

